

**1666** (2022-2023) – Nr. 1  
ingediend op 19 april 2022 (2022-2023)

## **Verslag van de gedachtewisseling**

namens de Commissie voor Binnenlands Bestuur,  
Gelijke Kansen en Inburgering  
uitgebracht door Katrien Partyka en Tom Ongena

over de Barometer Samenleven

---

*Samenstelling van de Commissie voor Binnenlands Bestuur, Gelijke Kansen en Inburgering:*

*Voorzitter:* Kris Van Dijck.

*Vaste leden:*

Maike De Vreese, Nadia Sminate, Annabel Tavernier, Kris Van Dijck, Paul Van Miert;

Yves Buysse, Chris Janssens, Sam Van Rooy;

Katrien Partyka, Brecht Warnez;

Tom Ongena, Bart Tommelein;

Staf Aerts, An Moerenhout;

Maxim Veys.

*Plaatsvervangers:*

Andries Gryffroy, Liesbeth Homans, Bert Maertens, Freya Perdaens, Elke Sleurs;

Adeline Blancquaert, Guy D'haeseleer, Kristof Slagmulder;

Koen Van den Heuvel, Hilâl Yalçın;

Stephanie D'Hose, Emmily Talpe;

Celia Groothedde, Jeremie Vaneeckhout;

Kurt De Loor.

*Toegevoegde leden:*

Lise Vandecasteele.

## INHOUD

|      |                                                   |    |
|------|---------------------------------------------------|----|
| 1.   | Toelichting door minister Bart Somers .....       | 4  |
| 2.   | Toelichting door Karen Stuyck .....               | 4  |
| 2.1. | Opzet .....                                       | 4  |
| 2.2. | Methodologie van de survey .....                  | 4  |
| 3.   | Toelichting door Gerlinde Doyen .....             | 5  |
| 4.   | Vragen en opmerkingen van de commissieleden ..... | 6  |
| 4.1. | Tussenkoms van Nadia Sminate.....                 | 6  |
| 4.2. | Tussenkoms van Imade Annouri .....                | 7  |
| 4.3. | Tussenkoms van Tom Ongena .....                   | 8  |
| 4.4. | Tussenkoms van Katrien Partyka .....              | 9  |
| 4.5. | Tussenkoms van Sam Van Rooy .....                 | 9  |
| 5.   | Antwoorden van de genodigden .....                | 9  |
| 5.1. | Antwoorden van Gerlinde Doyen .....               | 9  |
| 5.2. | Antwoorden van minister Bart Somers .....         | 11 |
| 6.   | Bijkomende vragen van de commissieleden.....      | 12 |
| 6.1. | Tussenkoms van Nadia Sminate.....                 | 12 |
| 6.2. | Tussenkoms van Sam Van Rooy .....                 | 13 |
| 6.3. | Tussenkoms van Tom Ongena .....                   | 13 |
| 6.4. | Tweede tussenkomst van Nadia Sminate.....         | 13 |
| 7.   | Aanvullende antwoorden van de minister .....      | 14 |

Bijlage: zie de [dossierpagina](#) op [www.vlaamsparlement.be](http://www.vlaamsparlement.be)

De Commissie voor Binnenlands Bestuur, Gelijke Kansen en Inburgering hield op 28 maart 2023 een gedachtewisseling over de Barometer Samenleven. Aan de gedachtewisseling werd deelgenomen door:

- Bart Somers, viceminister-president van de Vlaamse Regering en Vlaams minister van Binnenlands Bestuur, Bestuurszaken, Inburgering en Gelijke Kansen;
- Karen Stuyck, beleidsmedewerker Integratie en Inburgering, Agentschap Binnenlands Bestuur;
- Gerlinde Doyen, beleidsmedewerker Integratie en Inburgering, Agentschap Binnenlands Bestuur.

De presentatie is terug te vinden op de [dossierpagina](https://www.vlaamsparlement.be/dossierpagina) van dit document op [www.vlaamsparlement.be](https://www.vlaamsparlement.be).

## 1. Toelichting door minister Bart Somers

Minister *Bart Somers* zegt dat de Barometer Samenleven al op 11 oktober 2022 werd besproken in de commissie. De inspiratie voor de barometer kwam uit Denemarken, weliswaar afgestemd op de bevoegdheden van Vlaanderen en wordt jaarlijks opgemaakt, wat het mogelijk maakt om evoluties doorheen de tijd te detecteren. De tweede editie zal klaar zijn voor de zomer van 2023.

## 2. Toelichting door Karen Stuyck

### 2.1. Opzet

*Karen Stuyck* geeft aan dat de Barometer Samenleven raadpleegbaar is op [barometersamenleven.be](https://barometersamenleven.be). De bedoeling van de barometer is het ontwikkelen van een toegankelijk en overzichtelijk online indicatoredashboard dat acht domeinen van het samenleven in diversiteit in beeld brengt. Per domein wordt gewerkt met een beperkte set van indicatoren en wordt één doelstelling in beeld gebracht. Verder geeft het dashboard een jaarlijkse evolutie weer op basis van een hoofdindicator.

Op het online dashboard zijn de acht domeinen te zien met telkens de vermelding van de doelstelling. De jaarlijkse evoluties van de domeinen over arbeidsparticipatie, onderwijsparticipatie en financiële draagkracht zijn al zichtbaar omdat er al administratieve data voorhanden zijn over de hoofdindicator. Dat is nog niet zo voor de overige vijf domeinen omdat veel van de data niet uit databanken te halen is. Om daaraan tegemoet te komen werd de survey Barometer Samenleven ontwikkeld. Die moest heel beknopt zijn om een hoge responsgraad te halen. Nu zijn de resultaten van het jaar 2022 raadpleegbaar. Pas in 2023 zal de evolutie in beeld kunnen worden gebracht.

### 2.2. Methodologie van de survey

De survey werd uitgevoerd in het Vlaamse Gewest en het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest. Per gewest werden telkens vijf groepen bevraagd. Het gaat om personen van Belgische herkomst, personen van EU-herkomst van de eerste en tweede generatie, en personen van niet-EU-herkomst van de eerste en tweede generatie. Om het begrip herkomst te definiëren werd gebruikgemaakt van de definitie uit het Integratiedecreet. Een persoon is van buitenlandse herkomst als de eigen nationaliteit, de eigen geboortenationaliteit of de geboortenationaliteit van minimaal één ouder buitenlands is. Een persoon van buitenlandse herkomst behoort tot de eerste generatie als die geboren is in het buitenland en tot de tweede generatie als die geboren is in België.

De populatie van de steekproef bestaat uit personen tussen 18 en 85 jaar die in het Vlaamse Gewest of het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest wonen. Dat gaat om ongeveer 6 miljoen personen waaruit 12.000 steekproefpersonen werden gehaald.

Dat gebeurde via een willekeurige trekking uit het Rijksregister telkens verdeeld over tien groepen, vijf uit het Vlaamse Gewest en vijf uit het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest. Zo kunnen representatieve uitspraken per groep worden gedaan. In 2022 antwoordden in totaal 3766 personen op de eerste bevraging. Dat komt overeen met een responsratio van 31 procent. Tussen de gewesten verschilt die responsratio sterk. Voor het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest ligt die op 18 procent en voor het Vlaamse Gewest op 38 procent.

De survey wordt jaarlijks herhaald zodat evoluties in beeld kunnen worden gebracht. Voor de eerste drie edities is die opdracht gegund aan Profacts. De resultaten van de survey van 2022 zijn online raadpleegbaar. Het veldwerk voor de survey van 2023 werd half maart 2023 afgerond en de data volgen snel, waarna de analyses kunnen starten en de resultaten op het dashboard kunnen verschijnen.

Voor de bevraging wordt een klassieke methode gehanteerd waarbij eerst een uitnodigingsbrief met een weblink wordt verstuurd. Daarna volgt een herinneringsbrief. Wie nog niet deelnam krijgt een papieren versie van de vragenlijst en een herinneringsbrief. Het grootste deel van de steekproefpersonen krijgt de brieven en de papieren vragenlijst in het Nederlands. Een beperkte groep krijgt die in het Nederlands met daarbij een letterlijke vertaling naar het Frans en het Engels. Online kon de vragenlijst worden ingevuld in het Nederlands, Frans, Engels, Spaans, Duits en Arabisch. Dat wordt echter aangepast voor de editie van 2024 zodat de vertalingen alleen zichtbaar zijn voor de groep die ook de vertaalde brief kreeg.

### 3. Toelichting door Gerlinde Doyen

*Gerlinde Doyen* overloopt telkens de hoofdindicator bij de acht domeinen. Wat het domein arbeidsparticipatie betreft is de hoofdindicator de werkzaamheidsgraad. De cijfers op het dashboard dateren uit 2021. De personen van Belgische herkomst hebben een werkzaamheidsgraad van 78 procent. De personen van EU-herkomst van de tweede generatie behalen 72 procent en komen dicht bij de werkzaamheidsgraad van de personen van Belgische herkomst. De werkzaamheidsgraad van personen van niet-EU-herkomst van de eerste generatie ligt het laagst, namelijk op 56 procent, gevolgd door personen van niet-EU-herkomst van de tweede generatie en personen van EU-herkomst van de eerste generatie, namelijk op 62 procent. De werkzaamheidsgraad van personen met een buitenlandse herkomst is het afgelopen decennium toegenomen, zeker die van de eerste generatie. Bij personen van niet-EU-herkomst van de eerste generatie steeg die van 46 procent in 2012 naar 56 procent in 2021. Voor personen van EU-herkomst van de eerste generatie steeg die van 49 naar 62 procent.

Het tweede domein is onderwijs. Daarbij wordt gekeken naar de onderwijsparticipatie. De hoofdindicator is de gekwalificeerde uitstroom uit het secundair onderwijs. Het Departement Onderwijs verzamelt geen gegevens over de herkomst van personen, dus wordt de thuistaal als indicator gebruikt. De uitstroom van jongeren uit het secundair onderwijs met een diploma is de voorbije tien jaar gestegen. Voor leerlingen met de thuistaal Nederlands is de stijging beperkt, namelijk van 91 procent in 2011 naar 93 procent in 2020. Die stijging is sterker voor leerlingen met een andere thuistaal, namelijk van 71 procent in 2011 naar 81 procent in 2020. Tussen 2019 en 2020 zit er een knik in de stijgende curve. Die ligt vermoedelijk aan de coronacrisis.

Het derde domein gaat over sociale en maatschappelijke netwerken. De hoofdindicator zijn diverse sociale relaties. Die indicator geeft het aandeel respondenten weer dat minstens vijf kennissen of vrienden heeft van Belgische herkomst en minstens vijf kennissen of vrienden van buitenlandse herkomst. Bij respondenten van buitenlandse herkomst heeft meer dan 60 procent diverse sociale relaties. Bij personen van niet-EU-herkomst van de tweede generatie loopt dat op tot 67 procent.

Bij personen van Belgische herkomst geeft 38 procent aan diverse sociale relaties te hebben.

Het vierde domein gaat over verbondenheid met als hoofdindicator het erbij horen. Het geeft het aandeel respondenten weer dat het gevoel heeft even veel mee te tellen als andere burgers in de samenleving. Dat gevoel leeft het sterkst bij personen van Belgische herkomst, namelijk 68 procent. Ook 65 procent van de personen van de eerste generatie deelt dat gevoel. Voor personen van de tweede generatie ligt dat percentage het laagst. Dat is zeker zo voor de personen van niet-EU herkomst. 55 procent heeft het gevoel evenveel mee te tellen als andere burgers.

Het vijfde domein behelst burgerschap. De gehanteerde hoofdindicator is het engagement voor het gemeenschapsleven. Dat gaat om vrijwilligerswerk, deelnemen aan een buurtfeest enzovoort. 30 procent van de personen van Belgische herkomst geeft aan zich te engageren voor het gemeenschapsleven. Voor personen van niet-EU-herkomst van de tweede generatie ligt dat op 28 procent. De personen van EU-herkomst van de eerste generatie scoren met 23 procent het laagst.

Het zesde domein gaat over financiële draagkracht. Daarbij werd gebruikgemaakt van de kansarmoedecijfers uit 2020. Het agentschap Opgroeien verzamelt cijfers over kansarmoede op basis van de geboortenationaliteit van de moeder. Bij kinderen met een Belgische moeder werd 6 procent geboren in armoede. Bij kinderen met een moeder met een EU-nationaliteit gaat dat om 18 procent en bij kinderen met een moeder met een niet-EU-nationaliteit loopt dat op tot 39 procent. Het aandeel van kinderen dat geboren wordt in kansarmoede steeg tussen 2013 en 2018 en daalde daarna licht. Maar over het algemeen is er nauwelijks een evolutie merkbaar.

Het voorlaatste domein is gelijke behandeling en daarbij wordt als hoofdindicator het ervaren van discriminatie op basis van geloof, huidskleur of herkomst gebruikt. 6 procent van de personen van Belgische herkomst heeft de voorbije twaalf maanden discriminatie ervaren. Voor personen van EU-herkomst van de eerste generatie ligt dat op 27 procent en voor personen van EU-herkomst van de tweede generatie is dat 13 procent. Bij respondenten van niet-EU-herkomst ligt dat hoger, namelijk op 46 procent voor personen van niet-EU-herkomst van de eerste generatie en op 49 procent voor personen van niet-EU-herkomst van de tweede generatie.

Het achtste en laatste domein gaat over de kennis van het Nederlands. Daarbij werd gevraagd hoe goed de respondenten Nederlands kennen. De gebruikte hoofdindicator is het spreken van het Nederlands. Zo goed als alle respondenten van Belgische afkomst geven aan zeer goed Nederlands te kunnen spreken. Voor de respondenten van EU-herkomst van de tweede generatie ligt dat op 92 procent, voor personen van niet-EU-herkomst van de tweede generatie is dat 90 procent. Dat cijfer ligt logischerwijze lager bij personen van de eerste generatie. Bij de EU-respondenten gaat het om 67 procent en bij de niet-EU-respondenten om 56 procent. Een kanttekening: bij de EU-respondenten zitten ook de mensen van Nederlandse herkomst.

#### **4. Vragen en opmerkingen van de commissieleden**

##### **4.1. Tussenkomen van Nadia Sminate**

*Nadia Sminate* vindt het belangrijk om goed te monitoren hoe de integratie van nieuwkomers verloopt en om de sociale cohesie in Vlaanderen te meten. De vragenlijst is op een laagdrempelige manier opgesteld, wat zich vertaalt in een hoge responsgraad en dat vindt de spreker goed. Tegelijk wordt gewerkt met een beperkte set aan parameters. Daarnaast is het dashboard een interactief en gebruiksvriendelijk instrument. Daarbij is er een duidelijke link met de acht doelen uit het

Plan Samenleven. De spreker vindt het ook goed dat er transparant wordt gecommuniceerd. De cijfers geven een helder beeld over de werking van het Agentschap Binnenlands Bestuur.

Maar door het aantal vragen en de manier waarop ze zijn opgesteld worstelt de spreker met de meerwaarde van de Barometer Samenleven. In het verleden had de Vlaamse overheid de goede traditie om statistische informatie te verzamelen, bijvoorbeeld via de Vlaamse migratie- en integratiebarometer uit 2018. Dat document is de bijbel voor iedereen die iets wil weten over migratie, integratie en samenleven in diversiteit. De spreker mist de focus op sociale cohesie in de Barometer Samenleven. Slechts een beperkt aantal vragen peilen daarnaar. De spreker geeft twee voorbeelden: "Ik zou het oké vinden als een gezin van buitenlandse herkomst in het huis naast mij komt wonen" en "Ik vind dat ik de Belgische wetten mag overtreden als die niet samengaan met mijn geloof". Dat zijn twee boeiende vragen en de resultaten stellen de spreker niet gerust, al wordt daar heel beperkt op ingegaan in vergelijking met de vragenlijst over sociale cohesie in de Vlaamse migratie- en integratiemonitor. Omdat er te weinig wordt gepolst naar het onbehagen over migratie dat leeft in Vlaanderen, is dat instrument eerder een barometer over integratie.

Daarnaast vindt de spreker dat de vragen te weinig diepgaand zijn. Het is bijvoorbeeld een groot probleem dat minder dan de helft van de respondenten het goed vindt om een buur te hebben van buitenlandse herkomst. Dan moet de oorzaak daarvan worden onderzocht, maar in deze barometer wordt dat niet gedaan. Volgens de spreker is het dan ook geen instrument om pijnpunten in het beleid bij te sturen.

Tijdens de voorbereiding van de gedachtewisseling maakte de spreker zich boos. In het methodologische rapport staat het volgende: "Er werd ingezet op meertaligheid om de respons bij personen van buitenlandse herkomst die zich in de eerste integratiefase bevinden te verhogen." De eerste integratiefase wordt als volgt gedefinieerd: "personen die een buitenlandse nationaliteit hebben of een buitenlandse geboortenationaliteit hebben en de Belgische nationaliteit minder dan tien jaar geleden verworven hebben". Een Pool die al 25 jaar in Vlaanderen woont, kreeg dus de kans om de bevraging in zes verschillende talen in te vullen. Of een Fransman die in de Vlaamse Rand woont, kon dat in het Frans doen. De spreker vindt die definitie niet goed en vindt het absurd dat Nederlanders de bevraging in zes verschillende talen ontvingen, al wordt dat vanaf 2023 aangepast. Dat staat haaks op de visie van de Vlaamse Regering die de versterking van het Nederlands centraal stelt. De spreker vraagt wanneer de eerste integratiefase eindigt. Die lijkt oneindig lang te kunnen duren.

Daarenboven kosten de vertalingen geld, terwijl sommige talen niet eens werden gebruikt. Dat zijn dus overbodige kosten. De spreker kondigt aan dat haar medewerker daarover een klacht heeft ingediend bij de Vaste Commissie voor Taaltoezicht.

Concluderend stelt de spreker dat er weinig zal worden geleerd uit deze bevraging, dat de gebruikte methodologie ingaat tegen de visie van de Vlaamse Regering en dat de middelen beter zouden worden aangewend voor een grondige studie of voor het organiseren van oefenkansen Nederlands.

#### 4.2. Tussenkomen van Imade Annouri

*Imade Annouri* zegt dat er op verschillende manieren kan worden gemeten en dat daarover kan worden gediscussieerd, maar vindt de resultaten interessant. De arbeidsparticipatie van mensen met een niet-EU-achtergrond is problematisch laag

en daar moet meer op worden ingezet. Wordt in de cijfers de opsplitsing gemaakt tussen mannen en vrouwen?

Het is duidelijk dat de afgelopen tien jaar vooruitgang werd geboekt, al is het nog niet voldoende en gaat het te traag. Daarnaast is er het lifo-principe, wat een impact heeft op kwetsbare groepen (lifo: last in, first out). Is de wil van de respondenten om aan de slag te gaan verwerkt in de survey? Welke conclusie trekken de sprekers eruit en hoe kan erop verder worden gewerkt? Hoe kijken de onderzoekers naar de discussie tussen antidiscriminatiemaatregelen enerzijds en het meer op maat begeleiden van mensen anderzijds?

Wat onderwijs betreft is er een stijging van de gekwalificeerde uitstroom. De cijfers in de presentatie lopen tot 2020 waardoor het effect van de coronacrisis niet is opgenomen. De volgende barometer zou een negatiever beeld kunnen geven omdat heel wat studenten toen met mentale problemen kampen. Het onderzoek werd half maart 2023 afgerond. Verwachten de onderzoekers een terugval? Welke beleidslijn haalt de minister daaruit?

De cijfers over maatschappelijke netwerken trokken de aandacht van de spreker. Ter voorbereiding van zijn allereerste politieke debat doorploegde hij de cijfers van de Vlaamse integratie- en migratiemonitor. Daarin stond de volgende zin: "hoe lager de contactfrequentie, hoe hoger de weerstand". Dat ging over de ontmoeting tussen mensen met en zonder migratierechts. Die vaststelling blijft tien jaar later grotendeels overeind. Vlaanderen is een regio met verschillende snelheden. In een superdiverse stedelijke context leggen mensen vaker contacten, waardoor de weerstand lager kan liggen. En op plekken waar er minder contacten zijn, zal die hoger liggen. Hoe komt het dat er amper vooruitgang is geboekt? Hoe gaat de minister daarmee om?

De spreker is aangenaam verrast door de cijfers over de kennis van het Nederlands. Die gaan er bij heel wat groepen op vooruit, ook bij de mensen van de eerste generatie. De ouders van de spreker zijn ook op latere leeftijd naar Vlaanderen gemigreerd en leerden Nederlands. Doordat sommigen Nederlands op de werkvloer leren, spreken zij eerder een dialect. Ook hier kunnen nog stappen vooruit worden gezet. Worden de drempels voor het leren van het Nederlands in kaart gebracht?

Afsluitend zegt de spreker dat het problematisch blijft dat meer dan de helft van de mensen aangeeft ooit het gevoel had gediscrimineerd te zijn. Veel ministers zeggen vaak dat dat onaanvaardbaar is, maar voeren amper een passend beleid. Hoe reageert de minister op die cijfers en hoe kan hij die kenteren?

#### 4.3. Tussenkomen van Tom Ongena

*Tom Ongena* vindt het goed dat er wordt gemeten want zo kan het beleid worden geëvalueerd. Het is nog te vroeg om een oordeel te vellen over de barometer. In vijf van de acht domeinen werd een eerste meting gedaan en is er nog geen opvolging. Waarom werden de drie domeinen waarvoor wel al data voorhanden waren niet verwerkt in de survey? Dat zou de representativiteit van het onderzoek ten goede komen.

De cijfers over de representativiteit liggen hoog, al is de vraag of die representativiteit volledig is. Zijn alle groepen voldoende en evenwaardig vertegenwoordigd? Waren er specifieke knelpunten om bepaalde groepen te kunnen bereiken?

Via het stellen van open vragen kunnen drempels in het zoeken naar werk of het volgen van een cursus Nederlands in beeld worden gebracht en dat is interessant voor beleidsmakers. Werden er in de survey open vragen gesteld?

Sommige resultaten springen in het oog. Er zijn stappen vooruit gezet, onder andere voor wat de participatie aan de arbeidsmarkt betreft. Maar er zijn nog uitdagingen voor personen van niet-EU-herkomst van de tweede generatie. Zij hebben een groter gevoel er niet bij te horen, terwijl ze een sterk engagement tonen. Verder voelt een grote groep dat ze niet alle kansen krijgt en gediscrimineerd wordt. Welke conclusies trekt de minister hieruit?

#### 4.4. Tussenkost van Katrien Partyka

Ook *Katrien Partyka* vindt de barometer een goed beleidsinstrument. Om het beleid te kunnen evalueren, is het echter wachten op de toekomstige cijfers. Hoewel de minister de horizontale verantwoordelijkheid draagt, kan hij niet alle problemen zelf oplossen. Hoe zal de minister de collega-ministers betrekken bij de resultaten van de barometer?

#### 4.5. Tussenkost van Sam Van Rooy

Verwijzend naar vraag elf uit de survey vraagt *Sam Van Rooy* of die resultaten beschikbaar zijn. Net zoals Tom Ongena vindt de spreker de representativiteit belangrijk. Het is moeilijk om de survey heel representatief te maken. Hoe zijn de onderzoekers te werk gegaan?

De vragen 28, 29 en 30 uit de survey polsen naar het ervaren van discriminatie. Dat maakt die resultaten bedenkelijk. Sommige mensen vinden het bijvoorbeeld discriminerend als iemand grapt over hun geloof of als ze niet worden aangeworven voor een job terwijl daar een gegronde reden voor was. Veel mensen zijn namelijk hypersensitief. Hoe wordt daarnaar gekeken?

### 5. Antwoorden van de genodigden

#### 5.1. Antwoorden van Gerlinde Doyen

*Gerlinde Doyen* zegt dat de vragenlijst het resultaat is van een compromis. Er werd gekozen om een vragenlijst op te stellen die maximaal tien minuten duurde om in te vullen. Dat heeft beperkingen, maar om de beperking over de diepgang op te vangen, werden andere instrumenten ingezet. In 2018 werden twee zaken ontwikkeld. Er is de Vlaamse migratie- en integratiemonitor die dient voor het vergaren van administratieve data. De Vlaamse migratie- en integratiemonitor heet nu anders (rapport van Statistiek Vlaanderen 'Maatschappelijke positie en participatie van personen van buitenlandse herkomst'), maar wordt nog altijd uitgebracht door Statistiek Vlaanderen. Dat is een ander product dan de Barometer Samenleven. Daarnaast is er de Survey Samenleven in Diversiteit, wat een grondige bevraging was. Nu wordt gestart met de analyses van de tweede editie van de Survey Samenleven in Diversiteit en wordt onder andere dieper ingegaan op thema's zoals sociale cohesie. Bij de vorige editie van de Survey Samenleven in Diversiteit is men er niet in geslaagd om de resultaten te koppelen aan het organiseren van focusgroepen. Daar wordt nu wel naar gestreefd zodat kan worden gepolst naar redenen achter de opvallendste resultaten.

Wat het taalgebruik betreft was het ook zoeken naar een evenwicht. Het Agentschap Binnenlands Bestuur is decretaal verplicht om in te gaan op het onderzoeken van het samenleven in diversiteit. Er wordt ook nagegaan welke groepen op zichzelf terugplooiën en het Nederlands niet kunnen of willen leren. Dat kan alleen via een bevraging in verschillende talen. Een duidelijk profiel van de mensen die nog onvoldoende Nederlands kennen, zal het taalbeleid versterken. Voor de eerste Survey Samenleven in Diversiteit werd advies ingewonnen bij de Vaste Commissie voor Taaltoezicht. Door aan te tonen dat het om beperkte gevallen gaat, met een specifiek doel voor ogen en dat het dient om de integratie te monitoren werd een

positief advies verkregen. Zonder de vertalingen is een dergelijk onderzoek onmogelijk en kunnen slechts enkele aspecten worden onderzocht.

De Nederlanders werden eerst in meerdere talen aangeschreven. Bij surveys gelden strenge machtigingsprocedures. Elk gegeven dat wordt gebruikt in de survey moet grondig worden gemotiveerd. Bij aanvang mocht alleen de herkomstgroep en niet de nationaliteit geweten zijn. Daardoor konden de Nederlanders er niet worden uitgefilterd. Maar omdat het niet correct is om Nederlanders in een andere taal aan te spreken, werd toelating gevraagd om alleen de Nederlanders eruit te filteren. Mocht de methodiek van de bevraging worden aangepast en bijna niemand nog een vertaalde vragenlijst zou krijgen, dan moet het werk opnieuw worden gedaan want dan is de evolutie die wordt vastgesteld niet meer geldig.

In de Barometer Samenleven werd niet gepolst naar de drempels om Nederlands te leren, maar via het Plan Samenleven worden al heel wat inspanningen geleverd. Veel mensen geven aan geen Nederlands meer te hebben gesproken sinds de Nederlandse les. Daarom wordt via het Plan Samenleven ingezet op het versterken van de contacten om het Nederlandse taalgebruik te versterken.

Wat de opsplitsing tussen mannen en vrouwen betreft verwijst de spreker naar het rapport van Statistiek Vlaanderen 'Maatschappelijke positie en participatie van personen van buitenlandse herkomst' en de cijfers van Statistiek Vlaanderen uit 'Bevolking naar herkomst'. Daar staat ook meer informatie in voor wie dieper wenst in te gaan op bepaalde thema's. Er zijn indicaties dat de onderwijscijfers terugkeren naar de situatie van voor de coronacrisis. Dat doet niets af aan de positieve evolutie van de voorbije tien jaar.

Uit elke bevraging blijkt dat er nog altijd een groep van Belgische herkomst is die weinig of geen vrienden van buitenlandse herkomst heeft. In de Survey Samenleven in Diversiteit uit 2018 ging het om 29 procent. In de Barometer Samenleven gaat het om 23 procent. Dat percentage daalt dus.

Er is gevraagd of de respondenten al dan niet werken, want dat is van belang voor het profiel van de bevroegden. Maar door de keuze voor een beknopte survey kon daarop niet worden doorgevraagd. Die vragen worden wel gesteld in de Survey Samenleven in Diversiteit en zullen aan ook bod komen in focusgroepen. Het heeft geen zin om te vragen naar het vroegtijdig verlaten van de school, daarvoor is de steekproef van de Barometer Samenleven te beperkt. Het Departement Onderwijs heeft die cijfers.

Er is grondig nagedacht over de representativiteit. Er wordt gestart met populatietabellen uit het Rijksregister. Er worden heel wat kruisingen gevraagd naar leeftijd, geslacht, verstedelijkingsgraad, herkomstgroep en nationaliteit. Op basis van die kruistabellen worden de steekproeven getrokken. Bij de respons wordt nagegaan in hoeverre de populatietabellen overeenkomen met de respons volgens de verschillende kruisingen. Als blijkt dat een bepaalde groep onvoldoende vertegenwoordigd is, dan wordt dat via de weging opgewaardeerd.

Het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest is een knelpunt. Het is moeilijk om daar vanuit de Vlaamse overheid onderzoek te doen. Daarnaast is meertaligheid een uitdaging die in de toekomst alleen maar groter zal worden, zeker in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest.

In het Rijksregister wordt het geloof niet geregistreerd. Omdat de respons representatief is voor de populatie, gaat de spreker ervan uit dat datzelfde geldt voor de verdeling over de verschillende geloofsovertuigingen. Er wordt inderdaad gevraagd naar de ervaren discriminatie. Het regelmatig ervaren van discriminatie zet

bepaalde mechanismen in gang zoals het zich minder thuis voelen in België, los van het feit of het om juridisch 'echte' of ervaren discriminatie gaat.

## 5.2. Antwoorden van minister Bart Somers

Minister *Bart Somers* zegt dat via de Barometer Samenleven niet aan diepteonderzoek wordt gedaan, maar daar wel kan toe leiden. De barometer ent zich op de hoofdlijnen van het Plan Samenleven en toont de evolutie van de fenomenen die men tracht aan te pakken via dat plan. Op basis daarvan kan worden gekeken naar de oorzaken van de evoluties en kan het debat op een objectieve manier worden gevoerd. Dat helpt om het beleid te verbeteren en geeft de kans aan de oppositie om kritisch te zijn. Daarnaast zal de barometer na enkele jaren tonen wat de impact is van het beleid.

Nadia Sminate suggereert om opnieuw aan de slag te gaan met de Survey Samenleven in Diversiteit, maar dat is precies wat wordt gedaan. Die cijfers zullen in het najaar van 2023 gekend zijn. Dat zal op dezelfde manier worden gedaan zoals voormalig minister Liesbeth Homans dat destijds deed, namelijk in verschillende talen. Voormalig minister Liesbeth Homans deed dat om exact dezelfde redenen, namelijk om de mensen die geen Nederlands spreken te bereiken, en niet omdat meertaligheid de norm is.

De minister vindt dat integratie veel te lang duurt en er zijn inderdaad mensen die onvoldoende Nederlands kennen. Daarom werd het inburgeringsbeleid meteen op orde gesteld en de wachtlijsten aangepakt. De Barometer Samenleven meet het resultaat van tien jaar inburgeringsbeleid, het beleid van de voorgaande N-VA-ministers Geert Bourgeois en Liesbeth Homans. Het is de situatie zoals ze is die wordt gemeten en niet de gewenste situatie die door het merendeel van de volksvertegenwoordigers wordt gedeeld, namelijk dat mensen voor 100 procent deel zijn van de Vlaamse samenleving. De realiteit is helaas anders.

De survey zal worden herhaald, evenals de Vlaamse migratie- en integratiebarometer, die wordt geïntegreerd in de Gemeente-Stadsmonitor. Die cijfers worden in het voorjaar van 2024 bekendgemaakt. Daarnaast wordt nog onderzoek gedaan naar de oorzaken. Het is onbegrijpelijk dat sommige mensen na tien jaar nog onvoldoende Nederlands kennen. Daarom voert de Vlaamse Regering een kordaat beleid. Maar EU-burgers die in Vlaanderen wonen, kunnen niet worden verplicht om Nederlands te leren. De minister vindt dat geen goede zaak, maar werkt met de instrumenten waarover hij beschikt.

Alle parameters uit de barometer zijn afgestemd op het Plan Samenleven. Dat is een contract dat werd afgesloten met meer dan honderd lokale besturen in gemeenten waar meer dan 80 procent van de mensen met migratieroots wonen. Er werden concrete acties ontwikkeld om in te grijpen op de punten waar het moeilijk loopt zoals segregatie. Het feit dat mensen naast in de plaats van met elkaar leven, is een grote uitdaging. Interpersoonlijke contacten doen vooroordelen wegsmelten en daardoor groeit men sneller naar een gemeenschap. In het Plan Samenleven zit een reeks programma's die daarop inspelen zoals het buddysysteem in het inburgeringsbeleid. Uit onderzoek van de Katholieke Universiteit Leuven blijkt dat het hebben van een buddy de kansen op de woon- en arbeidsmarkt doet verdubbelen. Een ander voorbeeld is School in zicht, waarbij lokale besturen gesegregeerde scholen openbreken zodat de kinderen elkaar leren kennen. In het jeugdwerk wordt dat gedaan via de project Jeugdwerk voor Alleman, maar ook ruimer via pleinmakers waarbij 1 tot 3 procent van de sociale woningen wordt gegeven aan gezinnen die een te hoog inkomen hebben om in aanmerking te komen voor een sociale woning. In ruil daarvoor doen ze enkele uren per week aan maatschappelijk werk om de sociale cohesie te versterken en kansen te creëren. In Leuven is er het

project Baanbrekers waarbij elke jongere die als eerste uit een gezin hogere studies start een buddy krijgt die zelf uit de opleiding tot leerkracht komt.

Een ander pijnpunt is discriminatie. Dat wordt aangepakt via de praktijktesten op het lokale niveau, ongeacht de samenstelling van de politieke meerderheid. Daarnaast speelt het Vlaams Mensenrechteninstituut daarin een belangrijke rol. En in vele steden worden er omstaanderstrainingen gegeven.

De tweede generatie is inderdaad de moeilijkste groep, niet alleen in Vlaanderen maar ook wereldwijd. De eerste generatie is vooral bezig met het zoeken naar haar plaats in de nieuwe samenleving, terwijl de tweede generatie vaak tussen wal en schip zit, een aantal zaken scherper aanvoelt en het vaak moeilijker heeft. Niet alles kan worden opgelost, maar door het voeren van een goed beleid kan het integratieproces worden versneld. Vaak verdwijnen die problemen bij een derde en vierde generatie. Via het Plan Samenleven wordt ingezet op het versnellen van dat proces.

Het klopt dat samenleven in diversiteit een uitdaging is voor de hele Vlaamse Regering. Veel collega-ministers spelen daarin een rol, dragen een verantwoordelijkheid en leveren goed werk. De barometer kan sensibiliserend werken. Hij maakt duidelijk dat er werk aan de winkel is en een minister kan dat aangrijpen om er werk van te maken. Op 31 maart 2023 wordt het Plan Samenleven toegelicht aan de sociale partners om ook hen te mobiliseren.

De minister deelt de mening dat de samenleving heel sensitief is en dat mensen zich snel gediscrimineerd of bedreigd voelen. Daaruit is moeilijk af te leiden in welke mate er sprake is van feitelijke discriminatie. Tegelijkertijd zegt dat iets over het welbevinden van mensen in een samenleving. Het gaat om mensen die zich niet goed in hun vel voelen. Dat is iets heel subjectiefs. Het kan zijn dat mensen niet worden gediscrimineerd of met racisme worden geconfronteerd, maar dat wel als zodanig ervaren. Als veel mensen dat ervaren, moeten beleidsmakers nadenken over hoe daarmee moet worden omgegaan. Dat kan door mensen te versterken of door onderlinge contacten te stimuleren, want het ontbreken daarvan is vaak de oorzaak van misverstanden.

## **6. Bijkomende vragen van de commissieleden**

### **6.1. Tussenkomen van Nadia Sminate**

*Nadia Sminate* begrijpt niet waarom de minister zich boos maakt over het feit dat hij de effecten van het beleid uit het verleden onderzoekt. Het is net goed dat de minister probeert die in beeld te brengen. De minister verwijst naar de Survey Samenleven in Diversiteit, terwijl de spreker die niet vernoemde. Ze verwees wel naar de Vlaamse migratie- en integratiemonitor. De Survey Samenleven in Diversiteit was meertalig, maar die meertalige vragenlijsten werden nooit verstuurd naar mensen die al twintig jaar in Vlaanderen wonen. De spreker vindt dat mensen die een jaar in Vlaanderen leven, enkele uitzonderingen buiten beschouwing gelaten, voldoende kansen kregen om Nederlands te leren. Er wordt gezegd dat mensen die hier enkele jaren zijn niet in staat moeten zijn om eenvoudige vragen te beantwoorden. Hoelang moet de eerste integratiefase duren?

De spreker heeft geen problemen met het kijken naar tendensen in de samenleving. Het is zelfs goed dat er parameters worden afgesproken om bepaalde problemen te onderzoeken. De spreker suggereert om de vragen die kunnen worden gesteld in de survey ter bespreking voor te leggen in de commissie.

De onderzoekers geven aan advies te hebben opgevraagd bij de Vaste Commissie voor Taaltoezicht voor de Survey Samenleven in Diversiteit, maar niet voor de

Barometer Samenleven. Er wordt vanuit de Vlaamse overheid zonder voorafgaandelijk advies in verschillende talen gecommuniceerd naar een heel brede groep van mensen. Die groep is zo breed gedefinieerd dat die niet meer valt onder een specifieke doelgroep, en dat is heel moeilijk te verantwoorden. Daardoor moet men zich aanpassen aan mensen die hier al jaren zijn, want anders kan er volgens de onderzoekers geen onderzoek worden gevoerd. Het is nochtans een fout signaal om vanuit de Vlaamse overheid in een andere taal te communiceren naar mensen die hier al jaren leven.

## 6.2. Tussenkost van Sam Van Rooy

*Sam Van Rooy* sluit zich volledig aan bij de tussenkost van Nadia Sminate. Daarnaast blijft hij op zijn honger zitten over het onderscheid tussen het ervaren van discriminatie en de effectieve discriminatie. Om beleid te voeren moeten de cijfers over het ervaren van discriminatie worden afgezet ten opzichte van de cijfers van bewezen discriminatie. De discrepantie tussen beide geeft aan hoe gevoelig de tijdsgeest is geworden. Dat kan liggen aan bepaalde culturele eigenschappen. Mensen die opgroeien in een slachtoffercultuur zullen zich vaak gediscrimineerd voelen. Als er tijdens de zaak over Samuel Paty een bevraging gehouden zou zijn onder de moslims in Frankrijk, dan zouden velen hebben aangegeven zich beledigd of gediscrimineerd te voelen.

De minister zegt dat hij liever andere Europese regels heeft zodat EU-burgers wel kunnen worden verplicht tot een inburgeringstraject, maar Open Vld ligt zelf aan de basis van die Europese regels. Daarnaast zegt de minister dat persoonlijke contacten tussen diverse groepen vooroordelen zouden laten wegsmelten. Er bestaat onderzoek waaruit blijkt dat meer contacten zorgen voor meer wrevel en onbehagen en zelfs bepaalde vooroordelen kunnen bevestigen. In de survey geven sommige mensen aan niet te willen wonen naast iemand uit het buitenland. Daar kunnen verschillende redenen voor zijn die niet per se iets te maken hebben met racisme of discriminatie.

## 6.3. Tussenkost van Tom Ongena

*Tom Ongena* luistert met stijgende verbazing naar de tussenkost van Nadia Sminate. De hoorzitting gaat over de Barometer Samenleven en het enige waar Nadia Sminate vragen over stelt is de manier waarop de onderzoekers de survey opstelden en de gebruikte talen. Het is niet aan de Vlaamse volksvertegenwoordigers om aan onderzoekers uit te leggen hoe onderzoek moet worden gevoerd. Bovendien gaat het niet om een beleidsbeslissing. Als alleen de respondenten die Nederlands kennen worden bevraagd, wordt er geen degelijk onderzoek gevoerd. De spreker vindt het perfect te verantwoorden dat de onderzoekers breed te werk gaan. Het staat buiten kijf dat het beleid gericht moet zijn op zo veel mogelijk mensen zo snel mogelijk Nederlands te laten leren. Elke nieuwkomer die na enkele jaren geen Nederlands kent, is een mislukking, maar dat zegt niets over de gehanteerde onderzoekwijze.

## 6.4. Tweede tussenkost van Nadia Sminate

*Nadia Sminate* geeft aan dat het samenleven in diversiteit voor een groot stuk samenhangt met de kennis van het Nederlands. Het is problematisch om aan mensen die al jaren in Vlaanderen leven via een survey in verschillende talen te tonen dat het niet erg is dat ze geen Nederlands kennen. Zo krijgen die mensen het signaal dat ze geen Nederlands moeten leren en dat de overheid zich aan hen aanpast. In een eerdere gedachtewisseling zei de minister het volgende: "Ik denk dat we daar heel omzichtig mee moeten omspringen, ook al heeft mijn voorganger in dit specifieke geval gebruikgemaakt van anderstalige vragenlijsten. Ik wil niet

op dit precedent verder bouwen. Die bevraging uit 2017 had een specifieke finaliteit, maar zelfs dan zou ik toch nog voorzichtig zijn.”

## **7. Aanvullende antwoorden van de minister**

Minister *Bart Somers* zegt dat noch hij noch de onderzoekers insinueren dat het goed is dat mensen geen Nederlands kennen. Integendeel, het uitgangspunt van het beleid is net dat mensen Nederlands moeten kennen. Het is wel de bedoeling om de situatie op het terrein te kennen. Als er wordt vertrokken vanuit de idee dat iedereen in Vlaanderen al Nederlands kent, dan zijn er geen problemen meer in de Vlaamse Rand en in de steden. Ondanks alle inspanningen is dat helaas nog niet zo. Een vrijwillige bevraging in het Nederlands zal niet worden ingevuld door mensen die nog geen Nederlands kennen, terwijl er net wordt onderzocht hoe groot dat probleem is. Voor de survey van voormalig minister *Liesbeth Homans* werd dezelfde methodologie als voor de Barometer Samenleven gebruikt omdat ze dezelfde ambitie had, namelijk de realiteit op het terrein meten.

De resultaten uit de bevraging kunnen op verschillende manieren worden geïnterpreteerd. Maar na het meten volgt het politieke debat of wordt er aan diepteonderzoek gedaan. Het zou heel boeiend zijn om de ervaren discriminatie en de feitelijke discriminatie doorheen de tijd tegenover elkaar af te zetten. Maar bij feitelijke discriminatie is er altijd sprake van een ‘dark number’. Het is zo goed als onmogelijk om op een wetenschappelijke manier te meten hoeveel effectieve discriminatie er is. De barometer moet worden aanzien als een interessant werkinstrument om de evolutie van bepaalde fenomenen doorheen de tijd te zien. Als die evolutie negatief is, moet er worden gekeken naar de dieperliggende oorzaken. Misschien zijn dat culturele elementen, al gelooft de minister niet dat mensen altijd de gevangenen zijn van hun cultuur.

Kris VAN DIJCK,  
voorzitter

Katrien PARTYKA  
Tom ONGENA,  
verslaggevers